

Transzporterek vizsgálata lipidmembránokban

2012.

Sarkadi Balázs

MTA-SE Membránbiológiai Kutatócsoport,
Budapest

A sejtekben:

Mindenütt membránok!

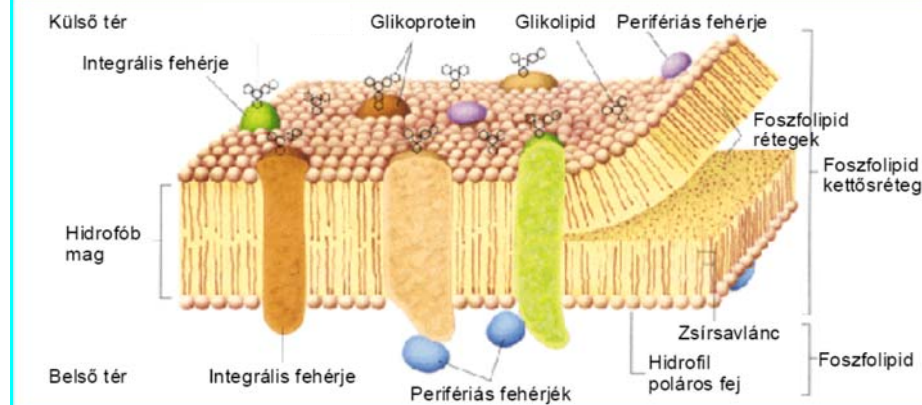
- Membrántranszport fehérjék – típusok, lipid-kapcsolatok
- Membrán-utazás (trafficking) a sejtekben
- Transzporter fehérjék beépülése membránokba
- Membránfehérjék szerkezete és rekonstitúciója lipid környezetbe
- ABC membrán transzporterek
- Membrán toxinok - mesterséges membrán komplexek

Membrántranszport fehérjék – típusok, lipid-kapcsolatok

Singer – Nicolson, 1972

A membránok szerkezete – membrán modellek

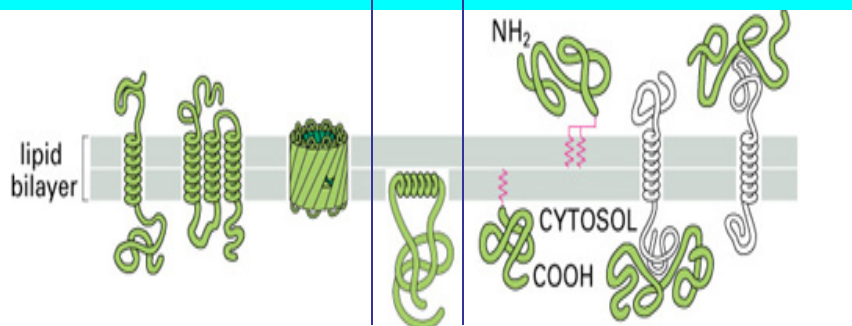

Membránfehérjék

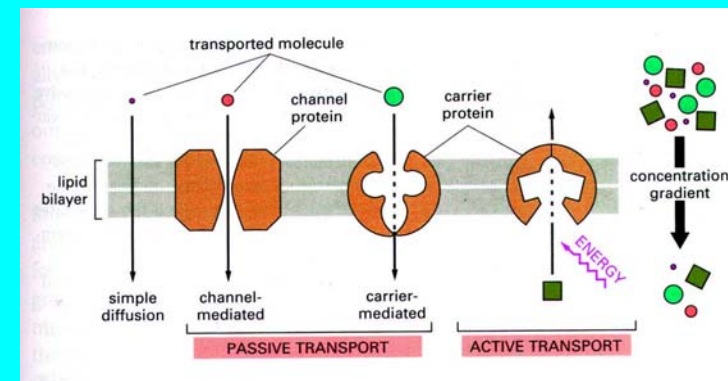
Transzmembrán (intergráns)
Single-pass Multi-pass

Membrán-asszociált (perifériás)

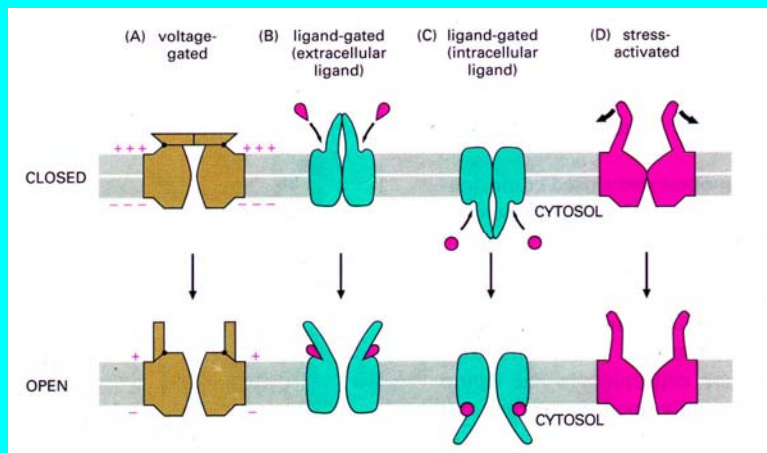
???

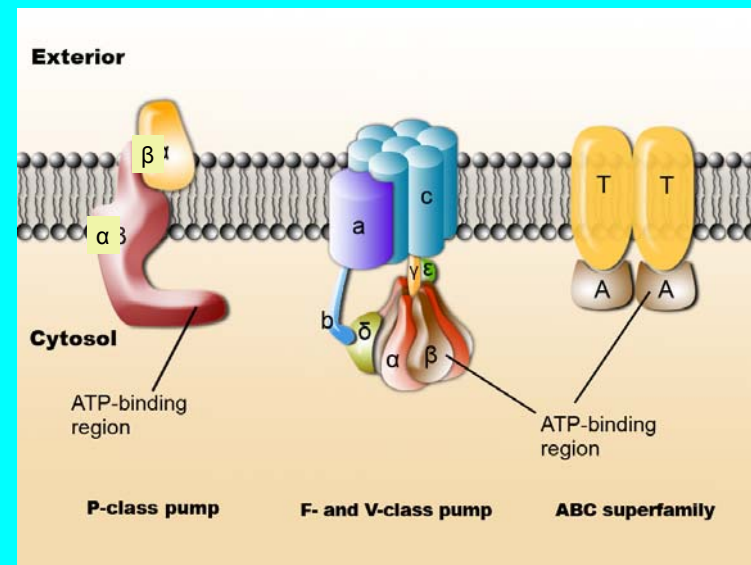
A membrántranszporterek főbb típusai

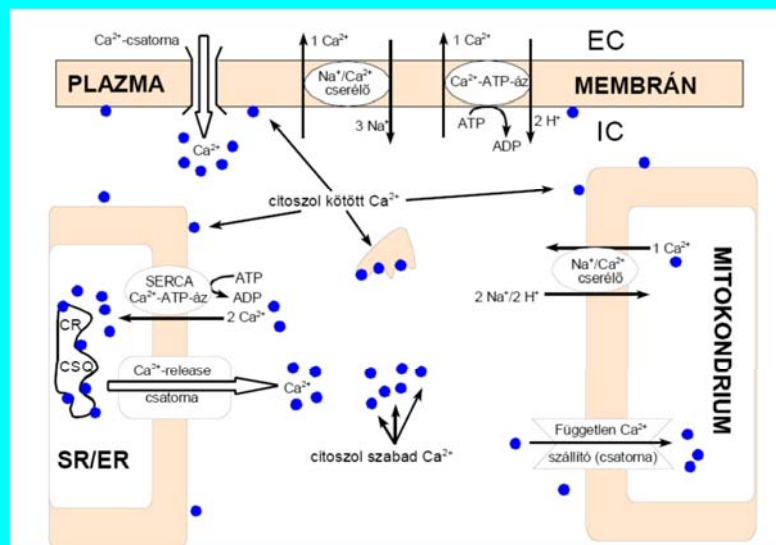
Az ioncsatornák főbb típusai

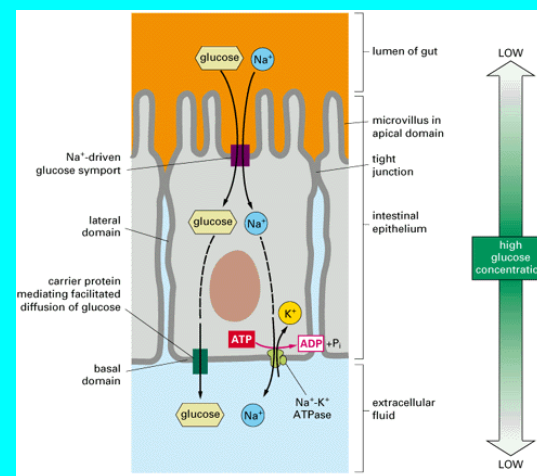
A transzport ATPázok alaptípusai

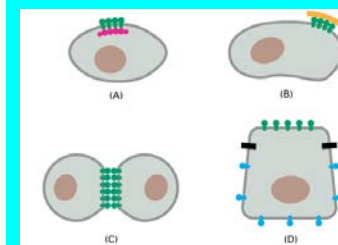
Kalcium transzporterek a sejtben

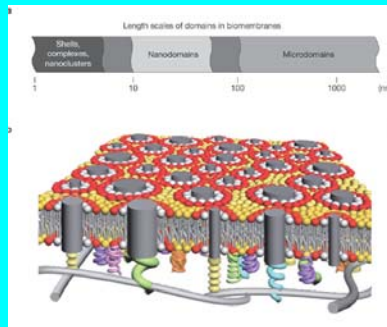
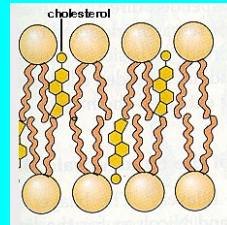
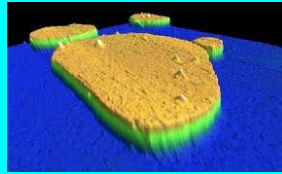
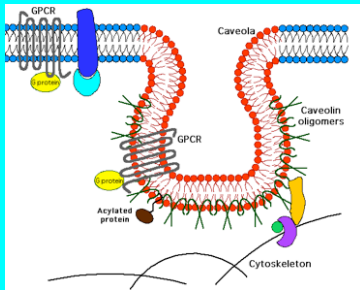
A membrán-transzporterek elhelyezkedése a sejtekben – Polarizált sejtek, speciális lokalizáció!

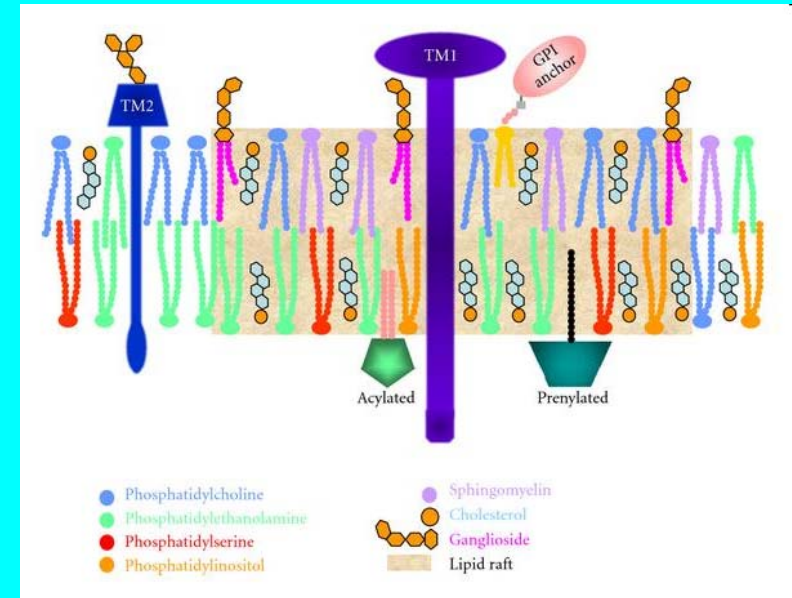
Fehérjék együttes elhelyezkedésben, pl. lipid-tutajokban

Lipid tutajok („rafts”) a membránokban

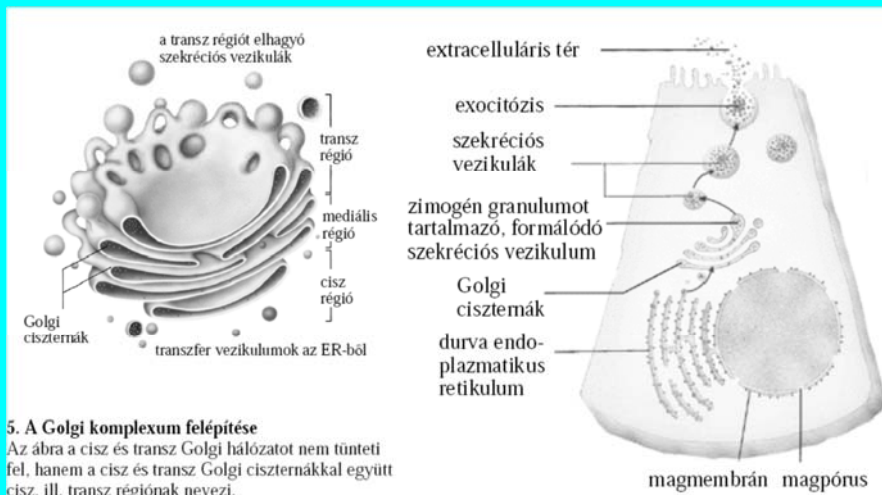

Lipid tutajok („rafts”) a membránokban

Vezikuláris transzportfolyamatok

Membrán-fehérjék utazása (trafficking) a sejtekben

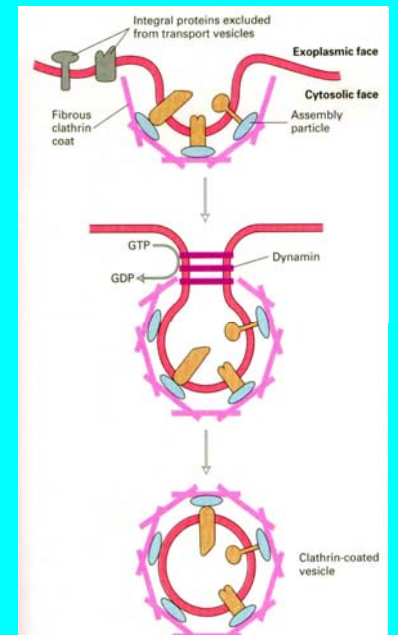
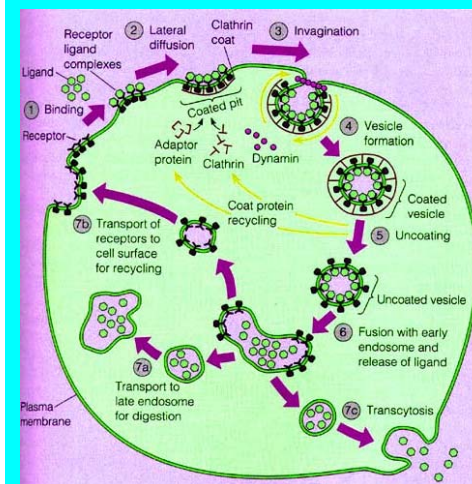

5. A Golgi komplexum felépítése

Az ábra a cisz és transz Golgi hálózatot nem tünteti fel, hanem a cisz és transz Golgi ciszternákkal együtt cisz, ill. transz régióknak nevezi.

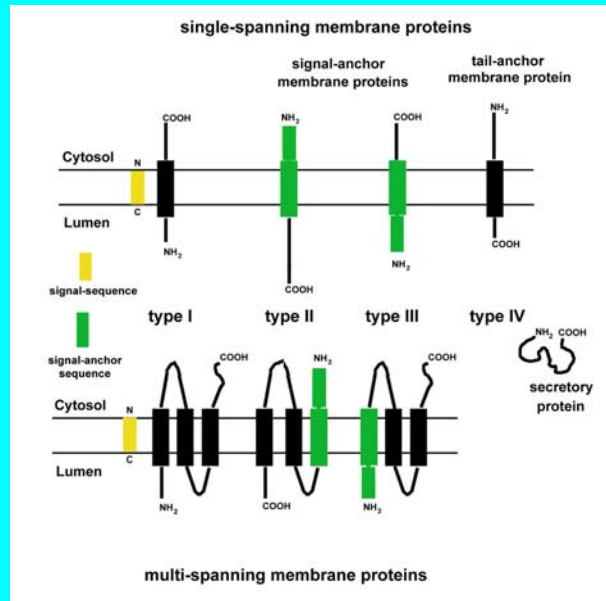
Endocitózis – exocitózis - transzcitózis

Membránfehérjék – mindig membránokban!

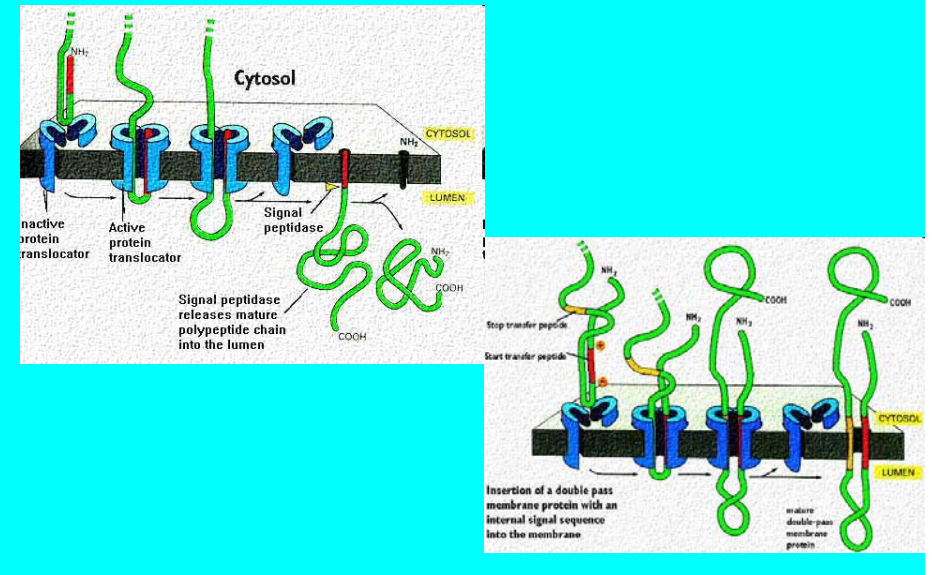

Membránfehérjék szintézise – mindig lipidmembránokban készülnek!

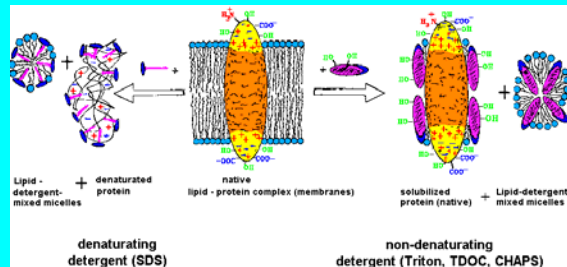

Transzporter fehérjék beépülése membránokba

Membránfehérjék

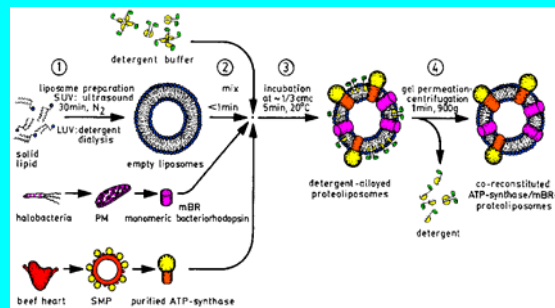

Membránfehérjék szerkezetvizsgálata és beépítése lipidekbe

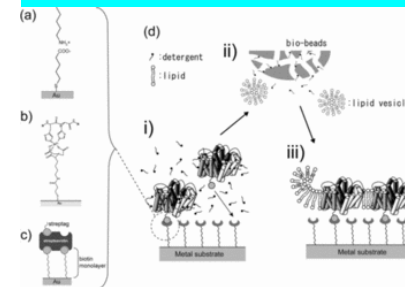
Membránfehérjék izolálása

Membránfehérjék rekonstitúciója

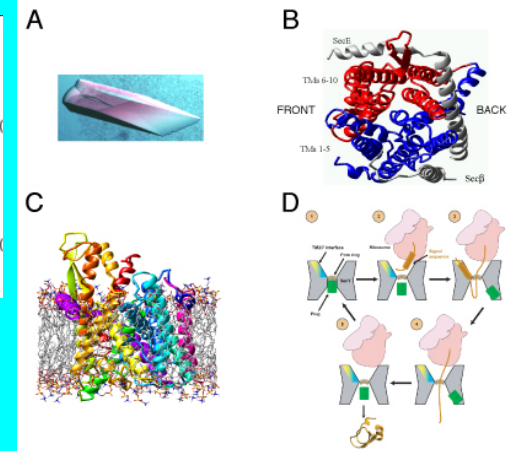

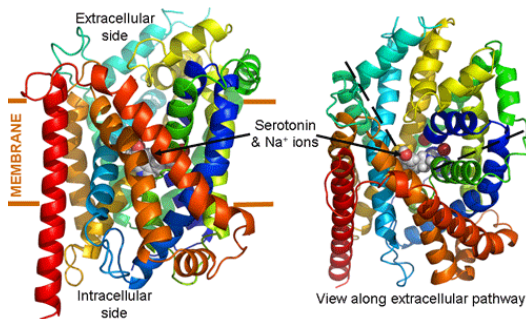
Membránfehérjék rekonstitúciója – atomi szintű szerkezet meghatározása

Membránfehérjék kristályosítása – lipid rétegben

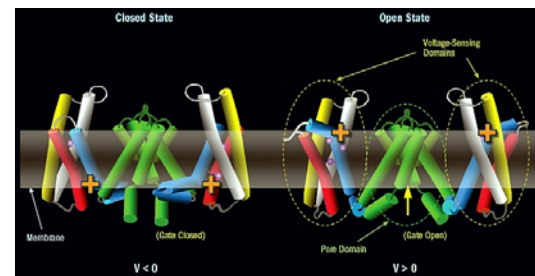
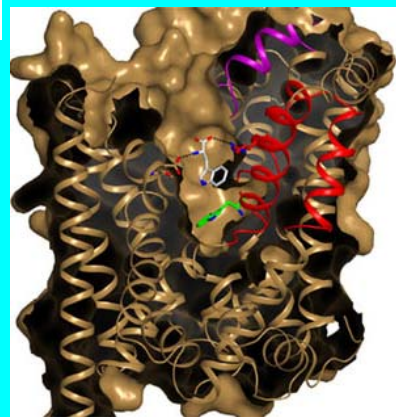
Membránfehérjék kristályosítása – háromdimenziós szerkezet!

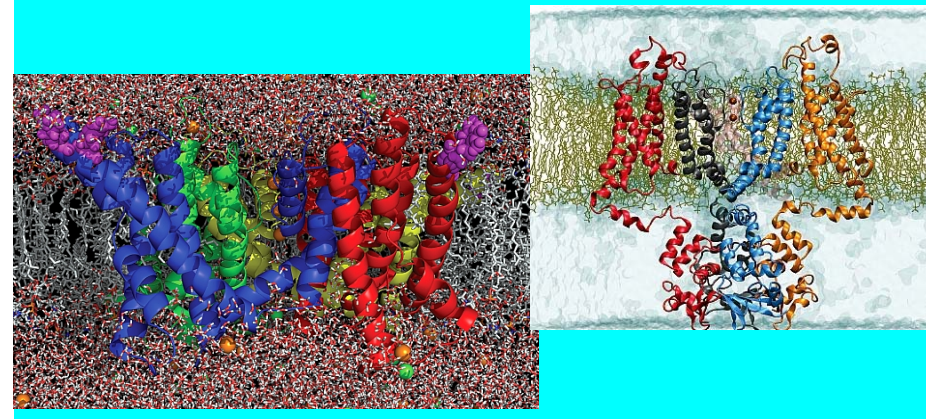
Szerotonin transzporter
Na-függő transzport

Leucin transzporter (Science, 2008)

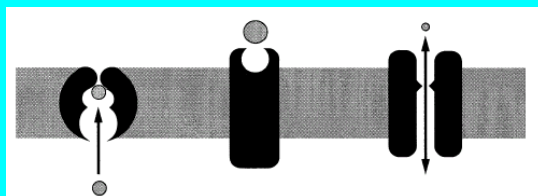

Feszültségfüggő
K⁺ ion csatorna (Kv1.2)

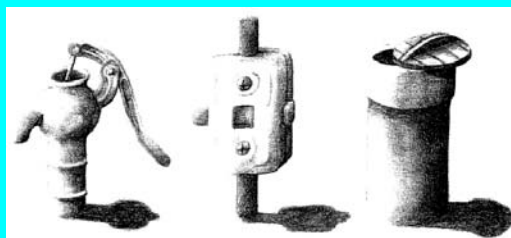
Molekuláris szerkezet
és modellek

ABC transzporterek

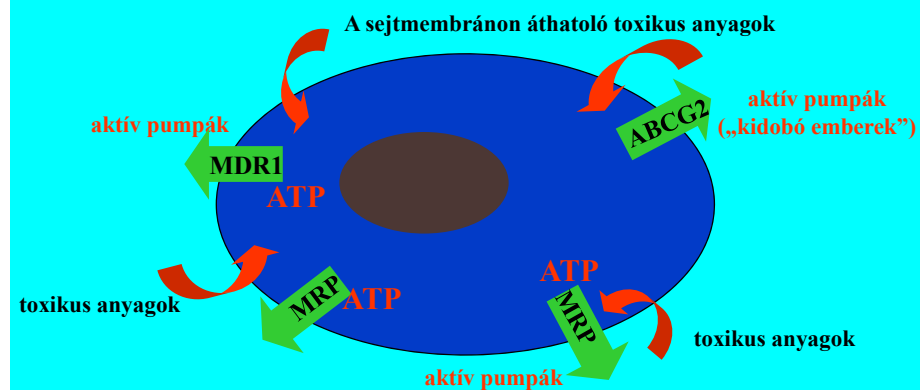

pumpák   receptorok   csatornák

Az ABC transzporterek: mindezt egyszerre tudják?

A gyógyszer (multidrog)-rezisztencia pumpák – ABC transzporterek

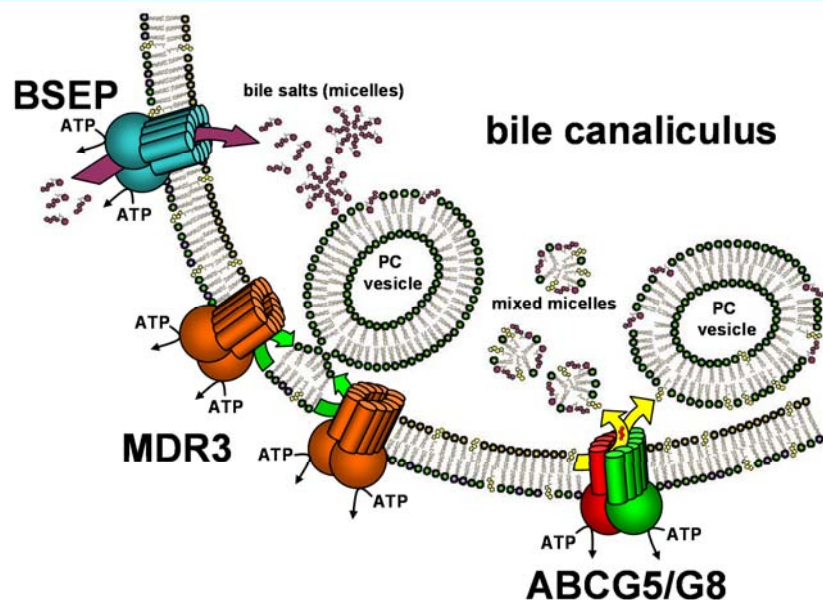

A sejtek és a szervezet védelméért felelős aktív pumpák
az ATP energiájával működnek –
a rákos sejtek az ABC fehérjéket a saját védelmükre használják fel

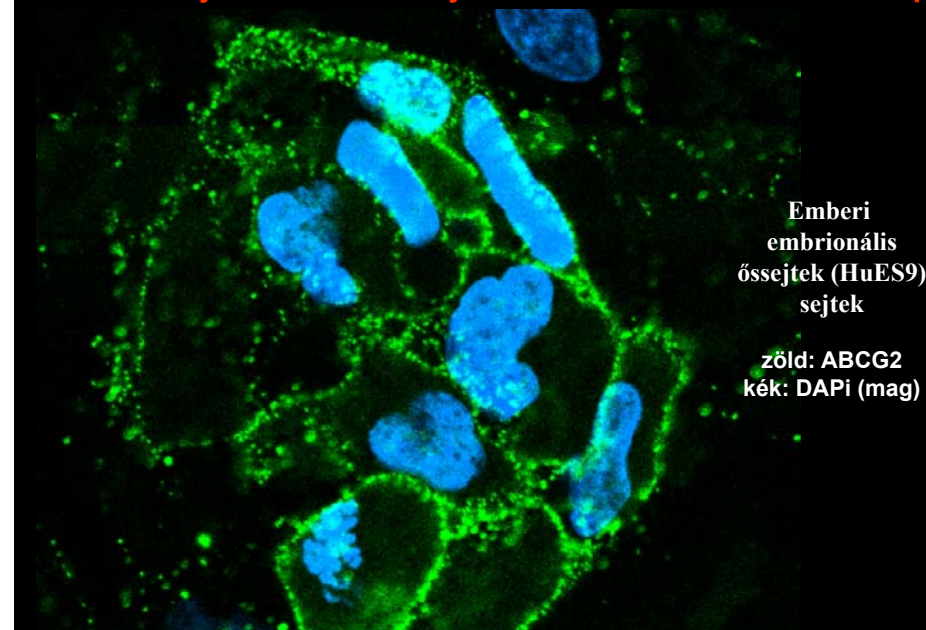

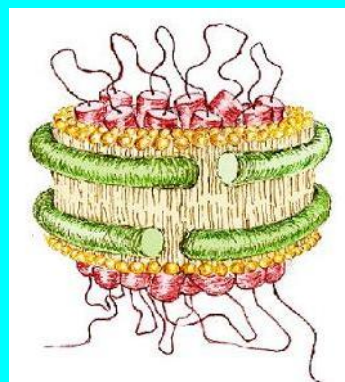
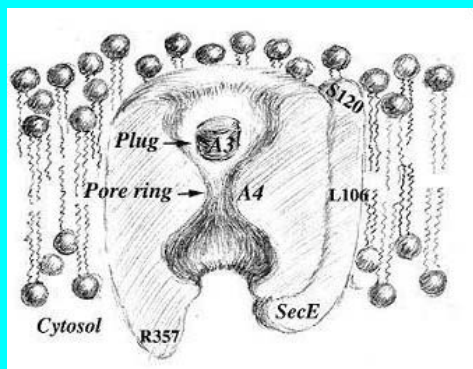
ABC transzporterek és lipidek a májban

HUES sejtek - ABCG2 kifejeződés – konfokális mikroszkóp

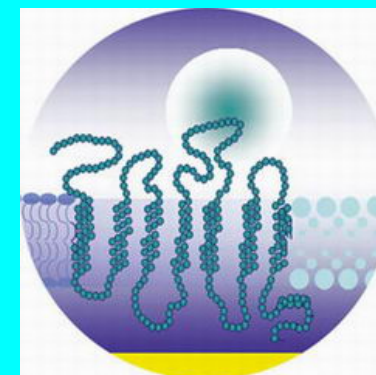
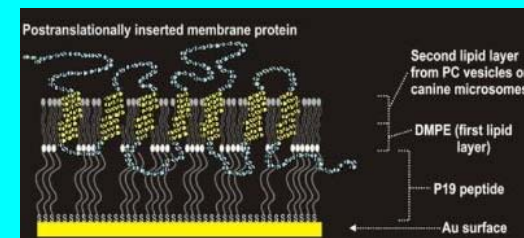
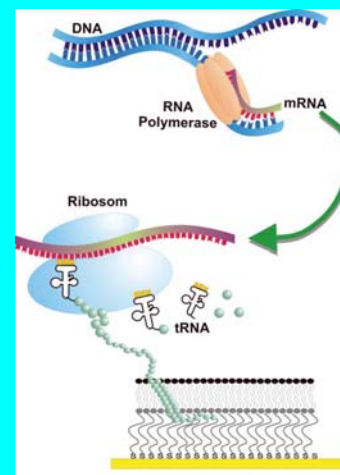

Mesterséges fehérje-membrán komplexek – új biotechnológiai lehetőségek

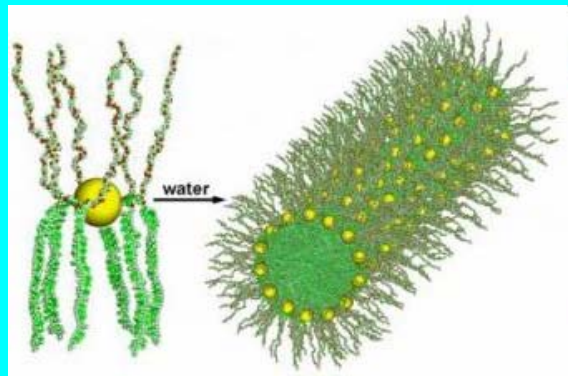

Fehérje-beépítés mesterséges membránokba:
Egy példa a „Nanodisc” technológia:
Tanszlokon beépítése lipid membránba - "sushi-szerű",
részecskék, nanoméretű fehérjekorongok!

Mesterséges membrán komplexek

Mesterséges szagérzékelő receptor:
Szintetikus lipid membrán szenzor-
alapon
– in vitro szintetizált szag-receptor
fehérje beillesztése:
In vitro szenzor készítése!

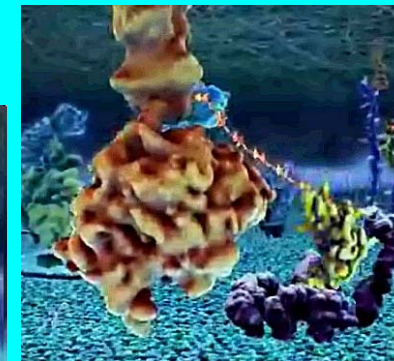
Fém (pl. Arany) részecskék kötése lipidek poláris oldalláncához – új nanostruktúrák létrehozása

Művészet vagy tudomány – művészet a tudományért

BioVisions
at Harvard University

Membránfehérjék utazása lipid tutajokban a foszfolipid-tengerben

Membránreceptorok találkozás a lipid-medencében